

barbarus i. izdanja Maretićeve velike gramatike ne spominje je. Da su isto o njoj mislili i drugi naši filolozi, možemo zaključiti iz Rožićevih »Barbarizama«, koji osuđuju riječ znanstvenjak, a šute o njezinim srođnicima znanost i znanstven.

U »Jezičnom savjetniku« (JS) g. 1924. Maretić je svoje mišljenje promijenio. Za »znanost, Wissenschaft« tamo se kazuje: »nije dobra riječ, jer imenice na -ost znače svojstvo, na pr. ludost... t. j. svojstvo onoga, koji je lud...; prema tome znanost može značiti samo: svojstvo onoga, koji je znan, poznat, njem. Bekanntheit, a ne može značiti: Wissenschaft.«

Neka je dopušteno nestručnjaku, da o tom iznese neka pitanja.

Prema AR imenica prošlost znači *vrijeme, koje je prošlo* i ništa drugo. Spomenimo uz to: javnost, ličnost, malenkost, okolnost, potankost, — riječi, koje JS dopušta ili preporučuje, i onda: milost, svjetlost, **umjetnost**, vječnost. Zar te imenice znače samo svojstvo? — JS izvodi značenje riječi znanost iz neobičnijega značenja glagola znati (= poznati). Zar ne smijemo nadovezati na osnovno značenje i reći: svojstvo onoga, što se zna?

Osudi riječi znanost JS dodaje: »zato je bolje: nauka (vidi tamo)«; i na drugom mjestu: »nauka, Wissenschaft«, u tom je značenju iz rus. наука«. Ima li drugi kakav dokaz, da je nauka bolje negoli znanost? Zar i ruska riječ nauka obiluje značenjima?

U JS čitamo za »vjeronauk, Religionslehre«, da je »nauk vjere«. Prema tome JS kanda određuje, da nauk nema značiti znanost, ni nauka njem. Lehre. A šta je s drugim značenjima tih riječi?

O pridjevu znanstven izjavljuje JS, da je »rđava riječ izvedena od imenice znanstvo, koje nema niti je ikada bilo«, zato je »bolje: naučan«. Drukčije je zaključio JS o riječi jestvenik: »može podnijeti, i ako nema adj. jestven, ali ima imenica jestva (arh. u ARj.); od te imenice može se načiniti adj. jestven (isp. crkva-crkven), a otud imenica jestvenik.« Ako je tako, zar se ne bi moglo izvoditi, pa još s većim pravom: znan-znanstvo-znanstven (isp. poslan-poslanstvo)? Znan nije arhaizam, a znanstvo kako tako živi u poznanstvo i u prirodoznanstvo, koju riječ JS dopušta. Dodajmo, da AR za naučan iznosi nekoliko značenja, ali nema onog, koje mu daje JS.

JS pripominje, da od leksikografa prvi ima znanost Voltiggi. Uistinu već 61 godinu prije toga, g. 1742., nalazi se u Jambrešićevu rječniku: »Scientia... Znanost; Znanje; Umitje. e. Wissenschaftf. Tudomány.«

Neka je dopušten još jedan citat; tiče se i ortoepije. U jednoj raspravi P. Budmanija iz g. 1910. čitamo: »predato francuskoj akademiji znanosti« (Rad 183., str. 184.). U govoru držanom g. 1900. Budmani je riječ znanost (i znanstven) upotrebio možda 40 puta (Ljetopis J. ak., 15).

PITANJA I ODGOVORI

GDJE, KUDA, KAMO?

Medu našim čitaocima povela se diskusija, u kojoj je jedan tvrdio, da je pravilna upitna rečenica: «Gdje ideš?» Svi su se ostali složili, da to ne valja. Ali dok su jedni tvrdili, da se može pitati: «Kuda ideš?», ako očekujemo odgovor na pr. «Idem u kazalište», jedan je ipak tvrdio, da u tom slučaju treba pitati: «Kamo ideš?» Taj nas naš pretplatnik pita, ima li pravo.

Doista se češće čuje «Kuda ideš?» i onda, kada se želi izraziti cilj nekog kretanja. Rjede se za isti smisao upotrebljava i prilog «gdje». Tako su na pr. naše novine postojano pisale: «Kuda ćemo danas?» umjesto «Kamo ćemo, danas?» Prof. Tomo Maretić u I. izdanju svoje «Gramatike i stilistike» (Zagreb, 1899, str. 483.) navodi, da prilozima, «koji izlaze na -dje, upravo znače mirovanje i mjesto, na kojem je što... Ali ti se prilozima uzimaju i onda, kad se misli micanje, te odgovaraju na pitanje kamo... Prilog kuda upravo znači: kojim putem? ali se govori i mjesto: kamo?»

Ipak novija izdanja naših gramatika navodeći, kako se u nekim krajevima ne osjećaju razlika između priloga ovdje, ovamo, ovuda, ipak jasno razlikuju i preporučuju, da se ti prilozima upotrebljavaju svaki u svom točno određenom značenju. (Na pr. «Gramatika hrvatskog ili srpskog jezika», što su je sastavili Brabec, Hraste, Živković, 1952.)

U kojem značenju valja te priloge upotrebljavati?

Prilog *gdje*, na koji možemo odgovoriti mjesnim prilogom ovdje, pokazuje, gdje se radnja vrši ili se vršila. («Pokaži mi, gdje se dogodila ona strašna nesreća!» — «Evo ovdje!») Upitni prilog *kuda*, na koji možemo odgovoriti ovuda, tuda, onuda, posvuda, svuda, nekuda, nikuda, svakuda, označuje put do nekog cilja. («Kuda si pošao do vrha ovog brežuljka?» — «Onuda.» «Jeste li brzo našli put do cilja?» — «Ne, posvuda smo lutali.») — Prilog *kamo*, na koji možemo odgovoriti: ovamo, tamo, amo, pokazuje cilj kretanja. («Kamo da stavim šešir?» — «Eno tamo na vješalicu!»)

Ako želimo dakle znati, gdje se kakva radnja vrši, pitat ćemo: gdje? («Gdje si proveo godišnji odmor?» — «U Puli.») Upotredit ćemo prilog *u* s lokativom. — Želimo li znati cilj kakva kretanja, pitat ćemo: kamo? (Kamo ideš? — U bolnicu.) Tu ćemo upotrebiti prilog: *u*, *na* i sl. s akuzativom. — Kada želimo znati, kojim putem netko ide ili putuje, upotredit ćemo upitni prilog: *kuda*? «Kuda ćeš?» možemo pitati, ako želimo znati, kojim putem netko želi doći do cilja. Na to pitanje upotredit ćemo u odgovoru instrumental. Na primjer: «Kuda polazite?» — «Lijevim obronkom.» Kada tko putuje na pr. iz Zadra u Zagreb, možemo ga pitati: «Kuda ćeš putovati?» To znači, hoće li putovati preko Gospića ili preko Knina. Ili ako putnika, koji iz Zagreba putuje u Pulu, zapitamo, *kuda* putuje, znači, da želimo znati, ide li na pr. preko Ljubljane ili možda i preko Rijeke.

Prof. M. Stojković, koji je o tom pitanju pisao u «Hrvatskom jeziku» (I, 1938, str. 21.) navodi, da se u primorskim mjestima Dalmacije ne razlikuje točno: kamo i gdje, pa često tamo ljudi upotrebljavaju «gdje?» uz glagole kretanja. Tu razliku ni u drugim nekim našim krajevima ne osjećaju svi. U tom svom članku Stojković navodi filologa Zelenina, koji tvrdi, da je prilog «kamo» iščeznuo u poljskom, ruskom i istočnom dijelu srpsko-hrvatskog jezičnog područja, a da se zadržao u češkom, slovenskom i zapadnom dijelu srpsko-hrvatskog jezičnog teritorija, dakle uglavnom u Hrvata (u kajkavskom, čakavskom i zapadnoštokavskom narječju).

Nestajanje priloga «kamo» neki dovode u vezu s narodnim praznovjerjem. O tome je pisao u časopisu «Slavia», 1930., u članku: «*Le slave «kamo» et sa disparition»* A. Vaillant, današnji urednik poznatog slavističkog časopisa «Revue des études slaves», u kojem on prati sustavno filološki i književni rad u našoj državi. Srbi se na pr. klone riječi «kuda», kako navodi Vuk Karadžić, a slično je praznovjerje povezano i s riječju «kamo», da se «ne bi naškodilo, ureklo, pokvarilo». Praznovjerje u upotrebi riječi «kamo» navodi za Opatiju dr. F. Crnek. On veli,